

САВДО КОРХОНАЛАР ТОВАР АЙЛАНМАСИ ҲИСОБИНИ ТАКОМИЛЛАШИРИШ

Х.Ў.Пўлатов – СамИСИ катта ўқитувчи

Аннотация: Мақолада савдо корхоналар товар айланмаси ҳисобини такомиллашириш ҳамда ҳозирги замон талаблари асосида методологиясини ишлаб чиқиш, ҳуқуқий манфаатларини ҳам аниқлаш йўллари.

Калит сўзлар: Рақамли иқтисодиёт, товар айланмаси, кўрсаткичлар, маҳсус тармоғ, товар-пул муносабатлари.

Аннотация: В статье рассмотрены пути совершенствования расчета оборота торговых предприятий и разработки их методики с учетом требований настоящего времени, а также определения их законных интересов.

Ключевые слова: Цифровая экономика, товарооборот, показатели, специальная сеть, товарно-денежные отношения.

Abstract: In the article, the ways of improving the turnover calculation of trade enterprises and developing their methodology based on the requirements of the present time, as well as determining their legal interests.

Key words: Digital economy, commodity turnover, indicators, special network, commodity-money relations.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномасида “Иқтисодиётнинг барча соҳаларини рақамли технологиялар асосида янгилашни назарда тутадиган Рақамли иқтисодиёт миллий концепциясини ишлаб чиқишимиз керак. Шу асосда “Рақамли Ўзбекистон-2030” дастурини ҳаётга татбиқ этишимиз зарур”¹ деб кўрсатиб ўтди. Рақамли иқтисодиётнинг энг муҳим жиҳати, иқтисодиётни сахталаштириш имконияти чекланади. Бу жуда кўп ижобий ишларни амалга ошириш учун асос бўлади:

- иқтисодиётда коррупция кескин қисқаради ва унинг олди олинади;
- маълум маънода иқтисодиёт соҳасида тартиб-интизом ўрнатилади ва мутасадди
- иқтисодиётда ялпи ички маҳсулотни (ЯИМ) ва бошқа макро ва микро иқтисодиёт кўрсаткичларининг реал ҳажмини аниқлаш имконияти яратилади;
- иқтисодиётда нореал рақамларнинг иштирокига барҳам берилади ва тўғри бошқарув қарорларини қабул қилиш имконияти ҳам яратилади. ходимларнинг масъулияти ошади деп айтгандилар.

¹ Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2018 йил 28 декабрдаги Олий Мажлисга Мурожаатномаси. // “Халқ сўзи” газетаси. 2018 йил 29 декабрь.

Мамлакатимиз Президенти. 2020 йилнинг “Илм-маърифат ва рақамли иқтисодиётни ривожлантириш йили” деб номланиши Ўзбекистонни ривожланиш тарихидаги илк инқилобий даврни бошланиши деб ҳисобласак айтиш мумкин бўлади².

Иқтисодиётнинг рақамли секторини ривожлантириш борасида давлат томонидан кенг кўламли чора-тадбирлар кўришмоқда, электрон ҳужжат айланиши тизимлари жорий этилмоқда, электрон тўловлар ривожлантирилмоқда ва электрон тижорат соҳасидаги норматив-ҳуқуқий база такомиллаштирилмоқда. Давлат бошқаруви тизимини янада такомиллаштириш, рақамли иқтисодиётни жорий этиш ва ривожлантириш учун шарт-шароитлар яратиш, инвестиция муҳитини яхшилаш, шунингдек, 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича “Ҳаракатлар стратегиясини” амалга оширилмоқда. Ўзи рақамли иқтисодиёт нима деган саволга Иқтисодиёт ва саноат вазири Жамшид Кучқоров шундай жавоб берди³ Рақамли иқтисод - бу бугунги кунда жаҳон иқтисодининг драйвери, ривожланиш белгиларидан бири. Рақамли иқтисод-замонавий миллий иқтисодларнинг қиёфасини ўзгартириб, уларнинг самарадорлигини ва шаффофлигини оширмоқда. Оддий мисол, рақамли иқтисодда пенсия расмийлаштириш учун битта паспортнинг ўзи кифоя бўлади. Бу ҳақида президентимиз ҳам ўз мурожаатномасида айтиб ўтди. Фуқаро туман ёки шаҳар пенсия фондига мурожаат қилади ва улар архивдан у қаерда ишлаган, қанча ойлий олгани ҳақида барча маълумотларни олади. Оддий фуқаролар учун бу - қулайлик дегани.

Мақсад иқтисодий фаровонлик. Ҳар бир давлатнинг асосий мақсади иқтисодий ўсиш ва фаровонлик - қолган ҳамма нарсалар шулардан келиб чиқади.

Ҳар бир мамлакатнинг фаровонлиги унинг ЯИМини билан белгиланади. Чунки ЯИМдан ташқарида ҳеч нарса йўқ, оддий сўз билан айтганда. Халқнинг давлатнинг ҳаракат майдони – мана шу ялпи ички маҳсулот. ЯИМ катта бўлса бировга ёрдам пули нафақа беришингиз мумкин.

Президент қўйган вазифалардан яна бири - Ўзбекистон ЯИМини 5 йилда 100 миллиард долларга чиқариш вазифасидир. Бугунги кунда Ўзбекистон ЯИМини 58 миллиард доллар бўлиб, аҳоли жон бошига 1725 доллардан тўғри келади.

2024 йилда ушбу кўрсаткич 1000 миллиард бўлса, у аҳоли жон бошига 2800 долларни ташкил қилади. Бунда аҳоли сони ошиши (36 млрд) ва доллар курсининг ошиши (12 000 сўм) ҳам ҳисобга олинган.

² <https://tfi.uz/uz/page/ilm-marifat>

³ Иқтисодиёт ва бизнес янгиликлари

ЯИМ купаймаса фаровонликни таъминлашнинг иложи йук. Бор нарсани купайтирмасдан туриб унинг таксимотини ўзгартириш билан камбағалликни енгиб булмайди. Рақамли иқтисод бозор иқтисоди билан бир вақтда Ўзбекистон ялпи ички маҳсулотини оширишга хизмат қилади.⁴

.Товар тушнчаси бор бунга турли адабиётларда ва интернет тармоғида келтирилган айрим таъриф ва тавсифларни қуйида келтирамиз. А.Ш.Шодмонов товар тушунчасига қуйидагича таъриф берган. «**Товар** - бу бирор-бир нафлиликка ва қийматга эга бўлган айрибошлаш учун яратилган меҳнат маҳсули. Ёки, бошқача айтганда, **товар** бирор-бир нафлиликка (истеъмол қийматига) ва алмашув қийматига эга бўлган, бозор учун ишлаб чиқариладиган маҳсулот ёки хизматлардир»⁵.

К.Б. Уразовнинг фикрича, «**Товар** деганда корхонанингсотиш учун сотиб олинган ёки ишлаб чиқарилган моддий активлари тушунилади».⁶

Бу икки таърифни таҳлил қилиш орқали шуни тушунишимиз мумкунки, иқтисодиёт назарияси ва бухгалтерия ҳисобида товар тушунчалари бир-биридан фарқ қилади. Биз учун уларнинг қайси бири тўғрилиги эмас, балки, уларнинг фан нуқтаи назаридан товарларни қандай таърифланиши муҳим ҳисобланади. Биз бухгалтерия ҳисобида товар операцияларини ўрганишда товарларнинг ҳарактерли хусусиятларидан келиб чиқиб ёндашамиз

Корхонани товар айланмаси деганда бу корхонанинг нақт пул ва пластик курнишдаги маблагидир бунга улгуржи сотган товарни ҳам тушниш мумкин Шунингдек корхоналарда товар айланмасини рақамли иқтисодиёт шароитда илк қадамларни ташлади деп айтсак муболага бўлмайди бунга мисол қилиб айтганда бу солиқ тизмидир. қўшилган қиймат солиғи учун электрон счет фактуралар юритиш тартибини киритиши амалга оширилди. Бу тизим ишга тушганидан кейин, ҳар бир солиқчи солиқ тизими сайтига ўзининг шахсий кабинетига кириб ўз солиқларин кўрсатиб боради. шу асосда ҳар бир товарнинг ишлаб чиқарилганидан бошлаб то харидорга етиб боргунича кузатиб борилади. Йўлда бу товар йўқ бўлиб кетмаслиги керак

Хозирги кунда корхоналарда бухгалтерия ҳисобни юритишда 1С дастурни мисол қилсак булади бунда жуда қулайликлар кўп бухгалтерга электрон мадад десак муболага булмайди

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1 Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2018 йил 28 декабрдаги Олий Мажлисга Мурожаатномаси. // “Халқ сўзи” газетаси. 2018 йил 29 декабрь

⁴ Иқтисодиёт ва бизнес янгиликлари

⁵ .Шодмонов А.Ш.. “Иқтисодиёт назарияси” “Тошкент фан ва технология” нашриёти. 2005. 130-бет.

⁶ Уразов.К.Б. “Бухгалтерия ҳисоби” Сам ИСИ.2015.

- 2 Абдукаримов Б.А. Корхона иқтисодиёти. Дарслик.//-Т.: Фан, 2005. -288 б.
- 3 Мирзаев Қ.Ж., Пардаев М.Қ. Хизматлар соҳаси иқтисодиёти. // Ўқув қўлланма. – Т.: “IQTISOD-MOLIYA”, 2014. -384 б.;
- 4 Уразов К.Б. “Бошқа тармоқларда бухгалтерия ҳисобининг хусусиятлари” фани бўйича дарслик -Тошкент 2019 .
- 5 Уразов К.Б. Бухгалтерия ҳисоби назарияси. –Самарканд, 2017
- 6 Уразов.К.Б. “Бухгалтерия ҳисоби” Сам ИСИ.2015.
- 7 Шодмонов А.Ш.. “Иқтисодиёт назарияси” “Тошкент фан ва технология” нашриёти. 2005. 130-бет.